

OPMERKINGEN OVER DE SYSTEMATIEK VAN DE SOORTEN
VAN HET GENUS COLUBER VAN DE OUDE WERELD.

Door: K.R.G. Welch, 6 Almond Close, Worle, Avon,
England BS22 ORR.

Inhoud: Inleiding - Diskussie - Indeling van de
geslachten - Dank - Literatuur.

INLEIDING

Het geslacht *Coluber* wordt door veel auteurs nog steeds beschouwd als een genus dat ongeveer 25 soorten omvat. Dit ondanks het feit dat Inger en Clark (1943) 40 jaar geleden het genus al in 5 genera opsplitten. Welch (1980) besprak de situatie in een kort artikel en stelde voor om de Europese, Afrikaanse en Aziatische soorten van *Coluber* in het genus *Haemorrhoids* Boie, 1826 te plaatsen. In dit artikel wordt, als onderdeel van een omvangrijker studie, een voorlopig overzicht gegeven van de systematiek van die soorten van het huidige genus *Coluber*, die in de Oude Wereld voorkomen.

DISKUSSIE

Inger en Clark (1943) verdeelden het genus *Coluber* in 5 genera (*Coluber* Linnaeus, *Masticophis* Baird & Girard, *Zamenis* Wagler, *Platyiceps* Blyth en *Haemorrhoids* Boie) en vermeldden zes soorten, die ze niet in een bepaald genus konden plaatsen. De indeling was gebaseerd op drie kenmerken:

1. reductie van het schubbenpatroon. Zie Clark en Inger (1942) voor een volledige uitleg van deze methode. Het gebruiken van de reductie van het schubbenpatroon heeft weinig weerklank gevonden, maar zoals Dowling (1967, p.

141) stelt: "...de reductie van het schubbenpatroon zou een onderdeel van de beschrijving van elk geslacht moeten zijn en de mogelijke waarde ervan zou bij elke taxonomische studie bekeken moeten worden".

2. Hemipenis. *Coluber* en *Masticophis* hebben ver-grote basale stekels, terwijl deze bij *Zamenis*, *Platyceps* en *Haemorrhhois* ontbreken.
3. Positie van de laterale kopschubben. Ik ben het niet eens met "de vijfde en zesde supralabialen raken het oog" in de beschrijving van *Platyceps* omdat bij *najadum* de vijfde en zesde of de vierde en vijfde supralabialen het oog kunnen raken (Hellmich, 1956; Welch, persoonlijke waarnemingen). De laatste van de twee kombi-naties wordt door Inger en Clark als kenmerk voor *Zamenis* gegeven.

Vóór 1943 beschouwden Ortenburger (1928) en Smith (1941) *Masticophis* terecht als een echt genus.

Hier wordt aanbevolen om *Coluber* te erkennen zoals aangegeven door Inger en Clark (1943, p. 142).

De overige drie genera vormen een groter probleem. Men wordt direkt gekonfronteerd met het feit dat (*Zamenis*) *dahli* Fitzinger en (*Platyceps*) *najadum* Eichwald nu beschouwd worden als ondersoorten van dezelfde soort, *najadum najadum* en *najadum dahli* (zie Mertens & Wermuth, 1960). Van dezelfde soort (*najadum*) is hiervoor aangetoond dat deze het argument om *Zamenis* van *Platyceps* te onderscheiden afzwakt ten gevolge van de rangschikking van de laterale kopschubben. Deze twee punten doen ver-onderstellen dat de twee genera bij elkaar horen. Ten aanzien van het onderwerp *Zamenis* - *Platyceps* - *Hemorrhhois* zijn er twee alternatieven:

- a) vereniging van de drie genera tot één, zoals voorgesteld door Welch (1980) en Welch (1982, 1983).
- b) vereniging van *Zamenis* en *Platyceps* en daar-naast de erkenning van het monotypische ge-slacht *Hemorrhhois*.

Ondergetekende gelooft nu dat de eerste van deze alternatieven tē behoudend is en alle relaties vervaagt. De tweede mogelijkheid houdt rekening met het feit dat *hippocrepis* verschilt van alle andere *Coluber*-soorten in Europa, daar hij sub-ocularen heeft, die het oog geheel van de supra-labialen scheiden. Deze tweede mogelijkheid wordt door mij voorgestaan.

Met betrekking tot de zes soorten waarvan Inger en Clark (1943, p. 144) niet in staat waren ze in een bepaald genus in te delen, worden er vier hieronder vermeld (*karelinii* Brandt, *algirus* Jan, *dorri* Lataste en *socotrae* Günther). De andere twee zijn inmiddels elders ingedeeld: *Coluber fasciolatus* Shaw in het genus *Argyrogena* Werner (zie Wilson, 1967) en *Herpetodryas dipsas* Schlegel in het genus *Ptyas* (zie Haas, 1950).

INDELING VAN DE GESLACHTEN

Gelet op het bovenstaande wordt het vroegere genus *Coluber* als volgt ingedeeld:

Coluber Linnaeus

Coluber Linnaeus, 1758, Syst. Nat., ed. 10, No. 1: 216. Species typica: *constrictor* Linnaeus.

Soorten: *constrictor* Linnaeus (Noord Amerika); *spinalis* Peters (China, Mongolië en Korea).

De zoogeografie van dit genus komt sterk overeen met die van andere reptielen genera, zoals *Agkistrodon*, *Alligator* en *Elaphe*.

Masticophis Baird en Girard

Masticophis Baird en Girard, 1853, Cat. N. Amer. Rept., 98. Species typica: *ornatus* Baird en Girard.

Soorten: *anthonyi* Stejneger (Mexico); *aurigulus* Cope (Mexico); *barbouri* Van Denburgh en Slevin

(Mexico); *bilineatus* Jan (Mexico en U.S.A.); *flagellum* Shaw (Mexico en U.S.A.); *lateralis* Hallowell (Mexico en U.S.A.); *mentovarius* Dumeril en Bibron (Zuid Mexico tot Colombia en Venezuela); *taeniatus* Hallowell (Mexico en U.S.A.).

Hemorrhoids Boie

Hemorrhoids Boie, 1826, Isis von Oken, Vol. 19: 982.

Species typica: *hippocrepis* Linnaeus, zoals oorspronkelijk in combinatie gebruikt.

Haemorrhoids Boie, 1827, Isis von Oken, Vol. 20: 538.

Species typica: *Coluber trabalis* Pallas, volgens Wagler (1830, Nat. Syst. Amph.:189)

Periops Wagler, 1830, Nat. Syst. Amph.:189.

Species Typica: *hippocrepis* Linnaeus, zoals oorspronkelijk in combinatie gebruikt.

Soort: *hippocrepis* Linnaeus (Spanje en noordwest Afrika).

Diskussie: Boie (1826) gaf de soort *hippocrepis* Linnaeus de geslachtsnaam *Hemorrhoids*. In 1827 gebruikte hij de geslachtsnaam *Haemorrhoids*, waarvoor Wagler (1830:189) *Coluber trabalis* Pallas als type-soort aanwees, terwijl Wagler op zijn beurt voor *hippocrepis* de geslachtsnaam *Periops* gebruikte. Boulenger (1893, p. 379) vermeldde *Haemorrhoids* Boie 1826 en 1827 als *nomen nudum*.

De huidige nomenclatuurregels accepteren namen, die gepubliceerd zijn vóór 1931, als ze vergezeld gaan van een geldige soortnaam (Intern. Code Zool. Nomencl., art. 13). Omdat Boie (1826) *hippocrepis* samen met *Hemorrhoids* noemde, is de beschrijving van deze geslachtsnaam geldig en dus beschikbaar (art. 16-a-iii). De naam *Haemorrhoids* Boie, 1827, is acceptabel als zijnde een variabele spelling van hetzelfde woord (slechts in één letter verschillend, art. 58) omdat er geen aanwijzing is dat dit een bewuste verandering is van *Hemorrhoids* Boie, 1826). Als zodanig is *Haemorrhoids* Boie, 1827 te beschouwen als een later homonym van

Hemorrhhois Boie, 1826. *Haemorrhhois* Boie, 1826, zoals door Agassiz (1844: Zool. Nomen., Rept., 20), Boulenger (1893), Inger en Clark (1943) en Welch (1980, 1982, 1983) gebruikt, blijkt een niet gerechtvaardigde verandering te zijn.

Eremiophis Fitzinger

Eremiophis Fitzinger, 1843, Syst. Rept.: 25.
Species typica: *trabalis* Boie = *caspius* Gmelin.
Hierophis Fitzinger, 1843, Syst. Rept.: 26.
Species typica: *viridiflavus* Lacépède.
Platyiceps Blyth, 1860, J. As. Soc. Bengal 29, 114.
Species typica: *ventromaculatus* Gray.

Soorten: *algirus* Jan (noordwest Afrika); *andreaana* Werner (West Iran); *brevis* Boulenger (Somalië); *caudaelineata* Günther (Iran); *dorri* Lataste (Senegal en Mali); *elegantissimus* Günther (Arabië); *florulentus* Geoffroy (noord en oost Afrika); *gemonensis* Laurenti (Europa); *jugularis* Linnaeus (Europa, zuidwest Azië en U.S.S.R.); *karelini* Brandt (Afganistan, Iran, Pakistan en U.S.S.R.); *keniensis* Parker (Kenia); *najadum* Eichwald (oost Europa tot Iran, U.S.S.R.); *ravergieri* Menetries (oost Egypte tot Pakistan en U.S.S.R.); *rhodorhachis* Jan (noord Somalië en oostwaarts tot India); *rogersi* Anderson (oost Libië tot Irak); *scortecci* Lanza (Somalië); *sinaï* Schmidt en Marx (Sinaï); *socotrae* Günther (Socotra); *somalicus* Boulenger (Somalië); *taylori* Parker (Somalië); *thomasi* Parker (Arabië); *variabilis* Boulenger (Arabië); *ventromaculatus* Gray (oost Israël tot Pakistan); *viridiflavus* Lacépède (Europa).

Diskussie: Hiertoe reken ik de geslachten *Zamenis* en *Platyiceps* van Inger en Clark en het is dit geslacht dat de basis vormt voor verdere studie van ondergetekende. Opgemerkt dient te worden dat noch het geslacht *Zamenis* noch het geslacht *Platyiceps* gebruikt worden en wel om de volgende redenen: •

Zamenis: Als type van *Zamenis* Wagler werd door Fitzinger (1843, p. 26) *aesculapii* Wagler = *Coluber aesculapii* Lacépède, niet Linnaeus, aangewezen. Daar *aesculapii* Lacépède algemeen beschouwd wordt als synoniem met *Elaphe longissima* Laurenti, moet *Zamenis* in de eerste plaats gezien worden als synoniem van *Elaphe* Fitzinger. Daarom is de latere aanwijzing van *Natrix gemonensis* Laurenti als type-soort van *Zamenis* Wagler door Ortenburger (1928) en Inger en Clark (1943) onhoudbaar en is *Zamenis* slechts ten dele als synoniem van *Coluber* te beschouwen (Loveridge, 1957, p. 257).
Platyceps: deze naam is niet bruikbaar, daar *Eremiophis* (zoals hiervoor vermeld) ouder en beschikbaar is.

DANK

Ik zou A.B. van Woerkom en Dr. M.S. Hoogmoed willen bedanken voor hun commentaar op een eerdere versie, A.F. Stimson (B.M.N.H., Londen) en Dr. M.S. Hoogmoed voor het beantwoorden van vragen en twijfels inzake de nomenclatuur en J.A. Smith en K.J.T. voor de vertaling van Duitse publikaties.

LITERATUUR

- Boulenger, G.A., 1893. Catalogue of snakes in the British museum. London (1): 1-448.
- Clark, P.J. & R.F. Inger, 1942. Scale reduction in snakes. *Copeia*, 1942: 163-170.
- Dowling, H.G., 1967. Hemipenis and other characters in colubrid classification. *Herpetologica*, Vol. 23: 138-142.
- Fitzinger, L., 1843. *Systema Reptilium*. 106 p.
- Haas, C.P.J., 1950. Checklist of the snakes of

- the Indo-Australian Archipelago. *Treubia*, Vol. 20: 511-625.
- Hellmich, W., 1956. Die Lurche und Kriechtiere Europas. C. Winter, Heidelberg.
- Inger, R.F. & P.J. Clark, 1943. Partition of the genus *Coluber*. *Copeia*, 1943 (3): 141-145.
- Loveridge, A., 1957. Checklist of the reptiles and amphibians of East Africa. Bulletin of the Museum of Comparative Zoology, Vol. 117: 151-362.
- Mertens, R. & H. Wermuth, 1960. Die Amphibien und Reptilien Europas. V.W. Kramer, 264 p.
- Ortenburger, A.I., 1928. The whip snakes and racers: genera *Masticophis* and *Coluber*. Memoirs of the University of Michigan Museum Vol. 1: 1-247.
- Smith, H.M., 1941. Notes on Mexican snakes of the genus *Masticophis*. Journal of the Washington Academy of Science, Vol. 31: 388-398.
- Welch, K.R.G., 1980. A comment on the European colubrid genus *Haemorrhois*. South Western Herpetological Society Bulletin, Vol. 3: 14-15.
- , 1982. Herpetology of Africa. A checklist and bibliography of the Orders *Amphisbaenia*, *Sauria* and *Serpentes*. R.E. Krieger, Publ. Co., Inc., Melbourne, Florida, U.S.A. pp. I-X, 1-293.
- , 1983. Herpetology of Europe and Southwest Asia. A Checklist and bibliography of the Orders *Amphisbaenia*, *Sauria* and *Serpentes*. R.E. Krieger.
- Wilson, L.D., 1967. Generic reallocation and re-view of *Coluber fasciolatus* Shaw (*Serpentes: Colubridae*). *Herpetologica*, Vol. 23: 260-275.